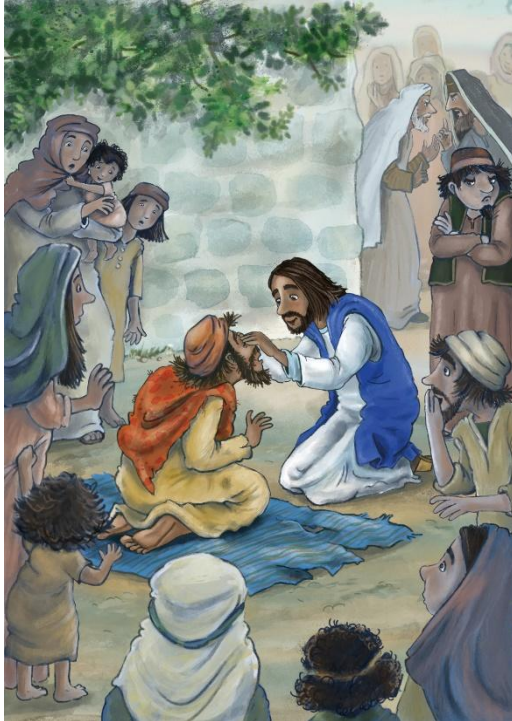

Ziende blind?

Zondagmorgen 15 maart 2026, Sint-Catharijnekkerk, ds. Eibert Kok

Lezing: Johannes 9: 1-13, 26-39

Een week geleden las ik een artikel in de krant naar aanleiding van een nieuw boek van Dick Swaab. Dick Swaab is hersenwetenschapper, neurobioloog, en is vooral bekend geworden door zijn boek dat een jaar of vijftien geleden uitkwam: Wij zijn ons brein.

Ik werd getriggerd door de kop boven dat krantenartikel: Het idee dat je gedrag al voor je geboorte vastligt, blijft voor velen onverteerbaar.

Dan komen we bij dat vraagstuk van nature en nurture.

Worden de eigenschappen van wie je bent bepaald door je aanleg, door genetisch materiaal, door hoe jouw hersenen in elkaar zitten? Dus datgene wat je met je geboorte meekrijgt, bepaalt jouw leven, wie je bent en wie je zult worden. Dat is de lijn waarop Swaab heel sterk zit. Dat is de ene pool, nature.

De andere pool is nurture. Wie je bent, wordt bepaald door je opvoeding, en door de omgeving waarin je leeft. Het is niet bij je geboorte al bepaald wie je bent, maar dat ontwikkelt zich door alles wat je meemaakt, door de mensen die je tegenkomt, door de plek waar je geboren wordt.

Zelf denk ik dat beide hun invloed hebben.

Natuurlijk wordt dat voor een belangrijk deel bepaald door wat je genetisch mee krijgt, ook door je hersenen, maar ook door wat je meemaakt.

Mijn vader kreeg een ernstig verkeersongeluk toen ik twee jaar oud was. Hij heeft het toen wonderwel overleefd, maar ik vraag me wel eens af wie ik zou zijn als hij het niet overleefd had, als ik wat van hem meegekregen heb, gemist had? Zou ik dan ook voor theologie als studie en de kerk als werkplek gekozen hebben? Ik weet het niet.

En wat als mijn wieg in een ander land gestaan had? Wie zal het zeggen?

Nature en nurture. Is je geboorte allesbepalend, of het leven daarna?

Aan dat krantenartikel moest ik denken bij het lezen van het Bijbelgedeelte van vandaag.

Met een zelfde soort discussie begint het Bijbelverhaal: In het voorbijgaan zag Jezus iemand die al vanaf zijn geboorte blind was. Zijn leerlingen vroegen: 'Rabbi, hoe komt het dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?'

Nu zullen de leerlingen van Jezus niet gedacht hebben aan een genetische aanleg in de hersenen, maar bij hen speelt veel meer de gedachtegang, die in die tijd heel gebruikelijk was, dat ziekte, en ook een beperking zoals blindheid, veroorzaakt werd door wat een mens fout deed, als een soort straf op de zonde.

Ziekte kwam door zonde, dat was het idee. Dan is het blijkbaar een interessant discussiepunt of die zonde nou vóór zijn geboorte ligt en dus met zijn geboorte meekwam, of dat die zonde ná zijn geboorte in zijn eigen leven ligt

Dat laatste is wel heel curieus trouwens. Dan zou hij blind geboren zijn als straf voor iets wat hij later in zijn leven fout zou doen.

Nu weten we allemaal dat je door een foute manier van leven ziek kunt worden. Je hebt mensen die longziektes oplopen veroorzaakt door het vele roken.

Als je met bepaalde stoffen in aanraking komt, kun je daardoor ziek worden. Mijn vader kreeg asbestkanker, omdat hij zonder bescherming gewerkt had in een ruimte waar asbest gezaagd werd en waar die stofdeeltjes ronddwarrelden, terwijl toen al bekend was hoe schadelijk asbest was voor de gezondheid.

Nog steeds worden mensen ziek door stoffen waarmee ze werken of moeten werken, door stoffen die gebruikt worden in de industrie of in de landbouw. Veel soms giftige stoffen mogen nog steeds gebruikt worden, ook al is al lang duidelijk dat ze zeer schadelijke neveneffecten hebben op de gezondheid van mensen.

Dus ja, ziekte kan veroorzaakt worden door zonde, door een fout levenspatroon, van jezelf, of van anderen, of van mensen voor ons.

Als we bijvoorbeeld kijken hoe wij met elkaar met de schepping omgaan: vervuiling, uitputting, rooibouw, en naar wat voor effecten dat zal hebben voor de mensen die ná ons komen, dan kun je je ook voorstellen hoe de zonden van de ouders negatief effect kunnen hebben op de kinderen.

Klimaatverandering, plastic soep in de oceanen en noem maar op.

Daarin ligt misschien ook wel de betekenis van die zin uit de tien geboden 'die de ongerechtigheid der vaders bezoekt aan de kinderen'.

Nou, die regel kenden de leerlingen van Jezus ook, met daarbij de gedachtegang dat ziekte veroorzaakt wordt door zonde.

Wij weten inmiddels maar al te goed dat ziekte vaak níet terug te voeren is op wat iemand fout gedaan heeft, of op wat iemand anders fout gedaan heeft, je ouders bijvoorbeeld. Ziekte overkomt je vaak zonder dat je er iets aan kunt doen.

Maar zo dachten de leerlingen van Jezus niet, en daarom die vraag: Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?

Met andere woorden: Lag het al vast bij zijn geboorte, of komt het door zijn eigen gedrag?

Het is mooi om te zien hoe Jezus dan reageert.

Hij niet en zijn ouders ook niet, is het antwoord van Jezus. Het lijkt wel of Jezus zeggen wil: Wat bazelen jullie toch dat zijn blindheid veroorzaakt zou zijn door zondig gedrag. Wat een onzin. Hij niet en zijn ouders ook niet...

maar Gods werk moet in hem zichtbaar worden!

Prachtig is dat: er moet iets in hem zíchtbaar worden.

Blindheid - zichtbaar.

Je kunt blijven hangen bij die blindheid, en eigenlijk doe je dat met die vraag van de leerlingen, maar het gaat er om dat de ogen opengaan. Het niet-zien en het donker dat daarvan het gevolg is, moet plaatsmaken voor ogen die open gaan, die het licht kunnen zien.

Gods werk moet door hem zichtbaar worden, zegt Jezus.

En Hij gaat verder: Zolang het dag is, moeten we het werk doen van Hem die Mij gezonden heeft; straks komt de nacht en dan kan niemand iets doen – het lijkt alsof Jezus vooruitwijst naar het kruis en het graf –

Zolang Ik in de wereld ben, ben ik het licht voor de wereld. – Prachtige woorden van Jezus.

Op de een of andere manier zijn mensen blind voor dat licht, blind geboren.

Dat is een gedachte die meer in het Johannesevangelie speelt dat geboren worden alleen niet genoeg is, dat wat je met je geboorte meekrijgt, niet allesbepalend voor je leven is, integendeel. Een mens

wordt in zekere zin blind geboren, in het donker, blind voor het licht van God. En waar het om gaat is dat mensen de ogen opengaan.

Er moet iets van een nieuwe geboorte plaatsvinden, een wedergeboorte, waarbij je de schellen van de ogen vallen, waarbij je ontdekt: dat licht van God dat ik daar zie schijnen in de persoon en het leven van Jezus, dat licht moet ook mijn licht worden.

Gods werk moet door hem zichtbaar worden, zegt Jezus over deze blindgeboren persoon.

Dat is de bedoeling: dat in een mens iets zichtbaar wordt van dat licht voor de wereld.

Dat wij met elkaar dat licht niet alleen zien, maar dat dat licht van God ook door ons heen zichtbaar wordt voor anderen.

Daar is een soort nieuwe geboorte voor nodig, of zoals het op andere plaatsen in de Bijbel genoemd wordt: omkeer, bekering.

Het klonk en klinkt in alle liederen die vandaag op het programma staan.

‘Ontwáák, o mens, de dág breekt aan...’ Daar begonnen we mee.

‘Wie van zich afziet naar God toe, loopt in het licht...’

‘Waar de mensen dwalen in het donker, draai je om en zie het nieuwe licht, zie het licht dat God ons gaf in Jezus, zie de mens die ieder mens verlicht.’

‘Vernieuw in ons, o God, uw liefde, lentelicht. Herstel ons naar uw beeld en strijk het kwaad uit ons gezicht.’

Geboren worden is niet genoeg, zo houdt het Johannesevangelie ons voor, er moet een soort nieuwe geboorte plaatsvinden in een mensenleven, waarbij de ogen open gaan voor het licht dat daar schijnt in Jezus, zodat we daar oog voor krijgen en door ons heen dat licht zichtbaar wordt voor anderen.

Hoe gaat het dan verder?

Dan komen we bij dit schilderij van Gijs Frieling.

Het gaat in dit Bijbelgedeelte telkens over zien – niet zien, over iemand die blind geboren is en die de ogen opengaan, en het is telkens de vraag: wie ziet er nou wel en wie ziet er niet? Wie is nou eigenlijk blind?

En dat hele geheel-en-weer van zien en niet zien is begonnen met: Jezus die iemand die blind geboren is ziet! In het voorbijgaan zag Jezus iemand. Dat is prachtig, dat is goddelijk. Góð die mij ziet. Ook als niemand je ziet... zitten.

Het gaat hier over de leerlingen van Jezus, Het gaat hier over burens en bekenden van die man, het gaat hier over farizeeën. Niemand ziet hem. Ze praten alleen maar óver hem.

Maar Jezus zág hem. Daar begint alles mee, dat wij gezien worden.

‘De Heer heeft mij gezien en onverwacht ben ik opnieuw geboren en getogen. Hij heeft mijn licht ontstoken in de nacht, gaf mij een levend hart en nieuwe ogen.’

Daarmee begint alles: wij worden gezien. Ook als onze ogen nog niet open gegaan zijn voor het licht, wij worden gezien, door Hem.

Maar daar blijft het niet bij. Kijken we naar dit schilderij, dat het openen van de ogen verbeeldt. Rechts zien we iets van het gezicht van Jezus. We zien zijn handen.

Hij strijkt een klodder modder van zand vermengd met zijn slijm op de ogen van de blinde.

De man strekt zijn linkerhand uit naar Jezus. Zijn gezicht lijkt rood aan te lopen. Verlangen, opwinding? Zou er dan toch nog hoop zijn voor zijn leven?

Jezus geeft hem dan de opdracht het vuil te gaan afwassen in het badhuis. Een rituele handeling.

Alsof Jezus hem duidelijk wil maken – als tegengeluid tegen wat de leerlingen uitgekraamd hebben – dat het niet de modder, niet de zonde is die zijn leven zal bepalen, maar dat hij het licht mag zien.

‘Hij heeft mijn licht ontstoken in de nacht, gaf mij een levend hart en nieuwe ogen.

Zo komt Hij steeds met stille overmacht en zo neemt Hij voor lief mijn onvermogen.’

Het is niet de zonde die zijn leven zal bepalen, het is Gods liefde die hij daar voor zich ziet in Jezus.

Dan gaat het verhaal verder met de reacties.

Eerst die van de burens en de mensen die hem kennen als bedelaar. Die kunnen hun ogen niet geloven.

Dan wordt hij meegenomen naar de farizeeën. Het is bijna hilarisch.

Het was op een sabbat. En dan gaan ze daar moeilijk over doen. Dit kan niet deugen in hun ogen. Ze proberen hem uit te horen hoe Jezus nu zijn ogen geopend heeft. Hij kan alleen maar vertellen wat hij meegemaakt heeft. En hij vertelt het nog een keer. Jullie luisteren niet, zegt hij dan, willen jullie soms leerling van hem worden?

Dan worden ze helemaal woest. Wij zijn leerlingen van Mozes!

Ze beroepen zich eigenlijk op dat wat ze met de geboorte meegekregen hebben. Mozes en de Tora van Mozes zit in hun genen. Denken ze. Jezus komt niet van God. En die man? Jij, sinds je geboorte een en al zonde.

Maar wie is er nou blind, blind voor de eigen blindheid?

Op dit schilderij zie ik in de modder op het rechteroog van de man een horizontale streep. Zou misschien dat andere beeld van Jezus bedoeld zijn, van de balk en de splinter?

Bij Jezus naar deze man toe: geen oordeel, maar ontferming, liefde.

Aan deze ene man wordt duidelijk waar het God om te doen is. Hij opent ons de ogen, voor waar het werkelijk om gaat. Dat is: de weg van Jezus. Het licht in de duisternis.